

DOI: 10.20535/2522-1078.2023.2(14).295423

УДК 007:232:351

Надходження до редакції: 28.11.2023

Прийняття до друку: 06.12.2023

Казак А.

магістр політології, Гданський університет,
Інститут політології, департамент публічної
політики та адміністрації, м. Гданськ, Польща
aleksander.kazak@ug.edu.pl

ORCID: 0000-0001-9613-7252

Магда Є. В.

канд. політ. наук, доц. кафедри видавничої
справи та редагування Навчально-наукового
видавничо-поліграфічного інституту,
КПІ ім. Ігоря Сікорського, м. Київ, Україна,
rozumaha@gmail.com

ORCID: 0000-0001-5792-8713

Kazak A.

Asystent, University of Gdansk, Institute
of Political Science, Department of Public
Policy and Administration, Gdansk, Poland,
aleksander.kazak@ug.edu.pl

ORCID: 0000-0001-9613-7252

Mahda Y.

PhD of Politology, Associate Professor
at the Department of Publishing and Editing,
Publishing and Printing Institute of Igor
Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute, Kyiv, Ukraine,
rozumaha@gmail.com

ORCID: 0000-0001-5792-8713

**«БІЛОРУСЬКИЙ БАЛКОН» ЯК ФАКТОР ЗАГРОЗИ: ВІЙСЬКОВИЙ,
ІНФОРМАЦІЙНИЙ ТА ГІБРИДНИЙ ВИМІРИ****«BELARUSIAN BALCONY» AS A THREAT FACTOR: MILITARY,
INFORMATION AND HYBRID DIMENSIONS**

Стаття являє собою комплексний погляд польського та українського дослідників на місце Білорусі в європейській системі безпеки. Розглянуто особливості ролі Білорусі в сучасному світі, визначено перспективи її розвитку, встановлено зв'язки з Російською Федерацією. Особливу увагу приділено діям Білорусі у сприяттві повномасштабній російській агресії проти України. Об'єктом дослідження є військовий, інформаційний та гібридний виміри загрози, джерелом якої виступає нині Республіка Білорусь, що нею до сьогодні керує Олександр Лукашенко. Ідеться про «білоруський балкон» як про осередок інформаційного впливу Кремля, що повністю підпорядкований його інтересам. Виокремлено базові компоненти співпраці РФ та Білорусі в інформаційній сфері: операційна участь російських громадян у здійсненні мовлення білоруськими державними медіа, що забезпечила підпорядкування Білорусі Російській Федерації у питанні підготовки до широкомасштабного вторгнення в Україну; особиста співучасть Олександра Лукашенка в підготовці агресії РФ проти України; дезінформація на вищому рівні; втрата

Республікою Білорусь інформаційного суверенітету після початку широкомасштабного вторгнення РФ шляхом цілковитого підпорядкування білоруської інформаційної політики інтересам Кремля; поширення білоруським державним інформаційним агентством БЕЛТА інформаційних матеріалів українських колаборантів; зусилля з дискредитації сформованого білоруськими добровольцями Полку Кастуса Калиновського; інформаційний супровід політичних переслідувань громадян РБ, які підтримують Україну. Розглянуто основні гібридні виклики, що були зреалізовані напередодні та під час широкомасштабного вторгнення РФ в Україну.

Ключові слова: Білорусь, безпека, загрози, тоталітаризм, Європа, НАТО, мілітаризм

The article is a comprehensive view of Polish and Ukrainian researchers on the place of Belarus in the European security system. The peculiarities of the role of Belarus in the modern world are considered, the prospects for its development are determined, and relations with the Russian Federation are established. Special attention is paid to the actions of Belarus in facilitating full-scale Russian aggression against Ukraine. The object of the study is the military, informational and hybrid dimensions of the threat, the source of which is the Republic of Belarus, which is still managed by Oleksandr Lukashenko. We are talking about the "Belarusian balcony" as a center of informational influence of the Kremlin, which is completely subordinated to its interests. The basic components of cooperation between the Russian Federation and Belarus in the information sphere are singled out: the operational participation of Russian citizens in the implementation of broadcasting by Belarusian state media, which ensured the subordination of Belarus to the Russian Federation in the matter of preparations for a large-scale invasion of Ukraine; personal complicity of Oleksandr Lukashenko in the preparation of the aggression of the Russian Federation against Ukraine; disinformation at the highest level; the loss of information sovereignty by the Republic of Belarus after the beginning of a large-scale invasion of the Russian Federation through the complete subordination of the Belarusian information policy to the interests of the Kremlin; dissemination by the Belarusian state news agency BELTA of information materials of Ukrainian collaborators; efforts to discredit the Kastus Kalynovsky Regiment formed by Belarusian volunteers; information support of political persecution of citizens of the Republic of Belarus who support Ukraine. The main hybrid challenges that were implemented on the eve and during the large-scale invasion of the Russian Federation into Ukraine were considered.

Keywords: Belarus, security, threats, totalitarianism, Europe, NATO, militarism.

Вступ

Використання метафоричного словосполучення «білоруський балкон» є типовим для радянської, а згодом російської державної пропаганди.

Його коріння — у періоді Другої світової війни, коли обриси лінії фронту радянсько-німецького протистояння створили відповідну конфігурацію, проте після 1991 року російська пропаганда використовує цей термін суто для визначення військової загрози з боку Заходу [1]. Загрози, джерелом якої вбачається формально незалежна держава — Республіка Білорусь (РБ).

«Білоруський балкон» як фактор військової загрози

Геополітичне положення Білорусі є важливим чинником, який визначає її вплив на безпеку та баланс сил у регіоні. Білорусь межує з країнами Балто-Чорноморської дуги, яка включає Україну, Польщу, Литву та Латвію, а також Російську Федерацію (Калінінградський її анклав). Білоруські кордони проходять уздовж більшої частини східного флангу НАТО, що робить цю країну стратегічно важливим гравцем у регіоні. Історично білоруські землі сприймаються імперською Московією як передовий рубіж у протистоянні з Заходом.

З кожним днем стає все більш очевидним, що військова співпраця РФ та РБ становить потенційну загрозу для східного флангу НАТО, а також для України. Спільні військові навчання в межах Союзної держави Білорусі та Росії, використання військ і розвиток військової інфраструктури викликають занепокоєння та можуть загрожувати безпеці всіх країн регіону, включно з країнами-членами НАТО. Враховуючи ці фактори, стратегічне планування та відповідні контрзаходи НАТО є важливими для забезпечення безпеки східного флангу та збереження балансу й архітектури безпеки. Хоча нині вже абсолютно очевидно, що колишні уявлення про баланс виявилися хибними, а архітектура безпеки мала суто зовнішній, фасадний характер для всіх країн регіону. Широкомасштабне вторгнення РФ в Україну 24 лютого 2022 року стало викликом, на який Північноатлантичний альянс і досі шукає ефективну відповідь.

Білорусь і білоруси за правління Олександра Лукашенка потрапили в критичну залежність від Росії як у політичній, так і в економічній сферах, посилюючи під її тиском свою ізоляцію від західних країн [2]. Зазначимо, що з другої половини 2023 року Лукашенко прагне повернутися до концепції двовекторності, побоюючись свого краху після падіння режиму в РФ. Ці його спроби, проте, складно назвати успішними. Нагадаємо, що у відповідності з Доктриною національної безпеки Республіки Білорусь, її військове співробітництво з Російською

Федерацією є одним із пріоритетних напрямків у сфері міжнародного військового співробітництва.

Як зазначалося вище, Республіка Білорусь має суттєвий вплив на безпекову ситуацію та баланс сил у регіоні Центральної та Східної Європи та в сусідніх країнах. Включеність Республіки Білорусь у нову хвилю російської агресії проти України в лютому 2022 року (повномасштабну війну) поглибила процеси, розпочаті в 1994 році, що значно активізувалися три роки тому. Повномасштабна агресія РФ проти України спричинила зростання впливовості військової еліти РБ, представники якої безпосередньо співпрацюють з російськими військами, дислокованими в країні. Сфальсифіковані результати президентських виборів у серпні 2020 року та жорстоке придушення протестів опонентів Олександра Лукашенка спричинили глибоку політичну кризу в Білорусі. Репресії та посилення тиску позначилися на ситуації в місцевих правоохоронних органах та бізнес-спільноті. Білорусь сьогодні відіграє не просто роль ключового союзника Росії у логістичних питаннях, постачанні боеприпасів, створенні тилу. На нашу думку, це не лише продовження попереднього зовнішньополітичного курсу Лукашенка, а й свідчення його нинішньої слабкості.

Головною сучасною тенденцією, що впливає на ситуацію в апараті режиму Лукашенка, є прогресуюча маргіналізація цивільного сегменту державного управління на користь сектору безпеки. Останній виступає ключовою внутрішньою опорою правління Лукашенка. Домінування силових структур у політиці спричинило безпрецедентне посилення репресій з боку режиму та знижує ефективність державного апарату РБ. Доказом цього можуть бути масові перестановки працівників державних структур на користь нових людей з військовим минулим, пропаганда войовничості на всіх рівнях життя, репресії в усіх суспільних вимірах (у цьому зв'язку автори наголошують дві основні тези, важливі для розуміння природи політичної поведінки Республіки Білорусь: 1. Білорусь є співагресором, 2. Білорусь перетнула «сіру межу» і може бути охарактеризована як тоталітарна держава), мілітаризація суспільства, масова еміграція, ослаблення економіки, падіння авторитету на міжнародній арені.

Додаючи зазначені фактори, а також беручи до уваги загальновідомі факти, ми не можемо розглядати збройні сили Республіки Білорусь у вакуумі, тож наголошуємо на відносній її залежності від Російської Федерації. Прикладом цього може бути те, як Росія використовувала

інфраструктуру, ресурси і позицію Білорусі не тільки на початку повномасштабної війни, але навіть задовго до її початку, просуваючи і розвиваючи систему А2/AD (англ. anti-access and area denial — обмеження та заборона доступу та маневру — концепція стримування супротивника створенням підвищеної небезпеки для дислокування або переміщення його сил у місцевість, що її захищають) на території Республіки Білорусь, що також дуже важливо в контексті нинішніх військових загроз. Хоча перспектива військового нападу на країни Балтії за допомогою звичайних озброєнь наразі мало ймовірна, та ж російська система А2/AD охоплює широкий спектр протиракетної та зенітної зброї, включаючи системи С-400 і С-300. Для захисту свого узбережжя РФ має систему протиракетної оборони К-300П «Бастіон-П», оснащену протичовновими надзвуковими крилатими ракетами П-800 «Онікс/Яхонт» з дальністю 300 км. Серед російських засобів протидії також засоби радіоелектронної боротьби, зокрема, комплекси 1РЛ257 «Красуха-4», які здатні глушити сигнали РЛС. Стратегічне значення Республіки Білорусь в умовах можливого збройного конфлікту підсилюється також наявністю на її території двох військових об'єктів Російської Федерації, які є невідомою частиною системи А2/AD Російської Федерації на території Республіки Білорусь. Це зокрема:

- 43-й вузол зв'язку «Вілейка» — вузол зв'язку ВМФ РФ, який з географічних міркувань розташований на заході Білорусі: завдяки відносній близькості моря і наявності навколишніх боліт ним забезпечується якісний зв'язок з кораблями і підводними човнами російського флоту.
- радіотехнічний центр «Барановичі» з РЛС «Волга», що його відкрито в 1997 році. Він здатний виявляти балістичні ракети та контролювати їх траєкторію.

На основі даних з цих об'єктів може бути прийнято рішення про розгортання та активацію систем протиракетної та протиповітряної оборони.

Названі об'єкти відіграють надзвичайно важливу роль у стратегії безпеки Російської Федерації, оскільки утворюють оборонне кільце Росії. Відсутність або виведення з ладу обох цих об'єктів, а також всієї прилеглої до них інфраструктури здатні уможливити прорив оборонного кільця. Відповідно це гарантує збільшення району бойових дій авіації НАТО в регіоні, включаючи максимальну дальність польоту до кордонів Російської Федерації і, як наслідок, до Москви (відстань від

східного кордону Білорусі до Москви становить 450 км). Зростає також гіпотетична можливість контролю НАТО? над Смоленськими воротами.

Росія має цілий каталог засобів А2/АD, які вже розгорнуті або потенційно можуть бути розгорнуті в Білорусі, найважливіші з яких включають підрозділи, представлені нижче:

- С-300П, С-300Б, С-300ПМУЗ / С-400, С-300ПС, С-300ПМ, Тор-М1, Тор-М2, Бук-М1, Бук-М2, 96Л6Е, 92Н6А/Е, 92Н6;
- 1РЛ257 Красуха-4, 1Л269 Красуха-2, 1Л267 Москва-1, Борисоглібськ-2, Палантин;
- Іскандер-М, Точка-У.
- На поточний момент (2023 рік) є підтвердженою інформація про присутність і дислокацію таких сил РФ на території Республіки Білорусь:
- Точка-У 39 шт., невстановлена кількість Іскандер-М — 465-та ракетна бригада «Точка-У», Осиповичі;
- Красуха-4, Красуха-2, Москва-1, Борисоглібськ-2, Палантин — 228-й резервний полк, Полоцьк, 16-й резервний полк, Береза;
- Тор-М1, Тор-М2, Бук-М1, Бук-М2 — до 120-ї зенітно-ракетної бригади в Барановичах, 56-го окремого Тільзітського полку зв'язку в Мінську, 1146-го гвардійського зенітно-ракетного полку в Острівці;
- С-300П, С-300Б, С-300ПМУЗ / С-400, С-300ПС, С-300ПМ — 15-та зенітно-ракетна бригада, Фаніполь, 115-й зенітно-ракетний полк, Брест, 377-й гвардійський зенітно-ракетний полк, Полоцьк, 1-й зенітно-ракетний полк, Гродно.

Окрему увагу варто приділити ще одному військовому об'єкту — радіостанції «Волга-70М6», яка також є важливим елементом оборони РФ. Ця радіостанція здійснює моніторинг і охорону повітряного простору так званого «Зовнішнього кільця оборони Росії», що забезпечує його контроль. Азимутальний напрямок РЛС «Волга 70М6» становить $262,5^\circ$, що дозволяє охоплювати сигналом територію таких країн, як Фінляндія, Швеція, Норвегія, Литва, Латвія, Естонія, Польща, Німеччина, Франція та Велика Британія. Більш детально це представлено на графіку нижче, отриманому під час авторського моделювання роботи цього радара. Слід зазначити, що під час моделювання не було передбачено аспект ландшафту та погоди, що, відповідно, до певної міри змінює ефективну площу. Відстань географічної розвідки РЛС С-300 і Тор-М2Ж, розташованих за 40 км від кордону східного флангу НАТО, позначено на карті білим контуром.

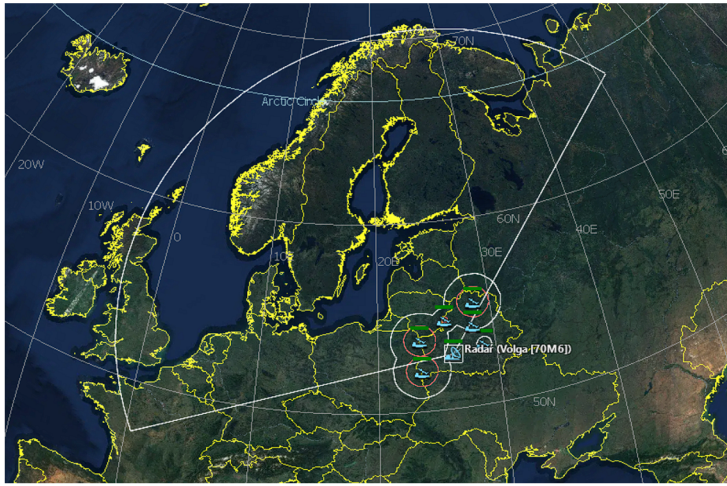

Рис. 1. Відстань географічної розвідки РЛС С-300 і Тор-М2К.

Розглядати військовий потенціал Республіки Білорусь без урахування контексту вторгнення Російської Федерації на територію України уже неможливо. Аналітичні матеріали українських, американських і польських фахівців свідчать, що системи С-300 і С-400 були розташовані на аеродромах Зябрівка (40 км від кордону з Україною), Луїнець (60 км від кордону з Україною) і Пінськ (40 км від кордону з Україною). Станом на осінь 2023 року інформації про виведення цих бойових частин з території Республіки Білорусь немає.

Слід зазначити, що військовий потенціал у південній частині Республіки Білорусь (аеродром Зябрівка, аеродром Луїнець) [3] складає не лише система ППО С-300, а й система С-400, яка розташована та розгорнуто з більшим потенційним радіусом виявлення та ефективного ураження, ніж систему попереднього покоління. Також можна констатувати, що Білорусь нарощує присутність подібних систем і на кордоні з країнами НАТО. Не менш важливо, що ці системи є частиною російської А2/АД, тобто вони також використовувалися для атак на міста на території України. Особливо ж актуально нині, що в зоні дії систем С-300 і С-400 перебуває значна кількість українських міст, у тому числі столиця Київ, а також Чорнобильська АЕС і зона відчуження.

Інформацію про збільшення кількості систем, які можуть нести тактичні ядерні заряди, можна віднести до категорії військових загроз — йдеться передовсім про оснащення пусковими установками ракетного

комплексу «Тополь-М». Армія РБ проводить нині роботи з підготовки об'єктів, де за часів СРСР дислокувалися підрозділи РВСН. Білоруська армія вдається до заходів на таких територіях, спрямованих на підтримку інфраструктури в належному стані.

Також у контексті стратегічного значення Республіки Білорусь слід згадати про один з найважливіших об'єктів цивільної транспортної інфраструктури, що має подвійне призначення. Зокрема, йдеться про трасу М1/Е30 Брест-Мінськ загальною протяжністю 611 км. Ця автодорога є частиною європейського маршруту Е30 і пан'європейського транспортного коридору II Берлін — Нижній Новгород. Трасу побудували до Олімпіади в Москві, тому в просторіччі її називають «Олімпіада», але до 1980 року була збудована тільки ділянка від кордону СРСР — мотель «Мінськ» (не повністю: ділянка Брест — Кобрин була завершена до 1975 року, а Кобрин — Береза вже після 1980 р.). У відповідності з задумами радянського військового керівництва, цю трасу можна використовувати як злітно-посадкову смугу для фронтової та військово-транспортної авіації.

Для ілюстрування значення цього треку пропонуємо такі показники:

- Для зльоту Су-25К необхідно близько 550 м злітно-посадкової смуги;
- Іл-76 — 2000 м (зліт), 4000 м (посадка);
- МіГ-29 — 300 м (зліт), 600 м (посадка);
- Ан-26 — 870 м (зліт). 650м (посадка).

У згаданому контексті траса М1 — це суцільна злітно-посадкова смуга, що протинає наскрізь усю Республіку Білорусь через Мінськ до Москви.

Підсумовуючи сказане, можна твердити, що Республіка Білорусь відіграє надзвичайно важливу роль не тільки в контексті побудови архітектури безпеки в регіоні, забезпечення безпеки таких країн, як Україна, Польща, країни Балтії, а й у контексті можливих воєнних дій у регіоні.

«Білоруський балкон» як фактор інформаційної загрози

Прагнення Олександра Лукашенка зберегти владу у державі за будь-яку ціну спричинило політичну кризу 2020 року. Масові протести проти фальсифікованих результатів президентських виборів стали помітним політичним явищем для Балто-Чорноморського регіону. Хоча Лукашенко й зумів зберегти владу шляхом інтенсифікації використання поліцейного апарату та залучивши військових для придушення масових протестів, проте йому довелося розраховатись за це послабленням власних позицій всередині країни.

Тож у цьому разі йдеться про «білоруський балкон» уже як про осередок інформаційного впливу Кремля, повністю підпорядкований його інтересам. Білорусь від осені 2020 року фактично перетворилася на відданого союзника РФ, що не лише позбавлений самостійності у зовнішньополітичній поведінці, а й виступає подразником для своїх сусідів по регіону. Нелегітимність Олександра Лукашенка як глави держави сприяє намірам Росії перетворити Білорусь на інструмент просування власних наративів в інформаційному просторі.

Хочемо в цьому зв'язку відзначити базові компоненти співпраці РФ та РБ в інформаційній сфері:

- Операційна участь російських громадян у здійсненні мовлення білоруськими державними медіа, починаючи з вересня 2020 року. Вона фактично забезпечила підпорядкування Білорусі Російській Федерації у підготовці до її широкомасштабного вторгнення на територію України.
- Співучасть Олександра Лукашенка у підготовці агресії РФ проти України. Варто згадати його інтерв'ю російському телевізійному пропагандисту Владіміру Соловйову на початку лютого 2022 року, в якому самопроголошений президент Білорусі висловлював переконання у майбутній поразці України.
- Дезінформація на вищому рівні — запевнення міністром оборони РБ Анатолієм Хреніним свого українського колеги Олексія Резнікова у тому, що з території Білорусі не відбудеться жодного вторгнення російських військ, яке прозвучало у переддень агресії РФ [4].
- Втрата Республікою Білорусь інформаційного суверенітету після початку широкомасштабного вторгнення РФ шляхом цілковитого підпорядкування білоруської інформаційної машини інтересам Кремля.
- Регулярне поширення білоруським державним інформаційним агентством БЕЛТА інформаційних матеріалів, авторами яких виступають громадяни України, що фактично стали колаборантами Росії напередодні та під час її широкомасштабного вторгнення в Україну.
- Зусилля з дискредитації сформованого білоруськими добровольцями Полку Кастуся Калиновського, який є компонентом Сил оборони України.

- Інформаційний супровід політичних переслідувань громадян РБ, провина яких часто полягає у наявності татуювання з зображенням національної символіки України.

Враховуючи факт, що інформаційний супровід сучасної війни є одним з важливих її компонентів, маємо констатувати, що Росія отримала можливість суттєво розширити власні пропагандистські можливості за рахунок території та інформаційних ресурсів формально незалежної Республіки Білорусь, чим забезпечити ефект двостороннього охоплення України, посиливши тим самим власний потенціал у названій сфері. Цей процес виглядає особливо цинічним на фоні численних заяв Олександра Лукашенка різних років, у яких той запевняв Україну та світ у власній відданості принципам добросусідства.

«Білоруський балкон» як фактор гібридної загрози

Протягом поточного десятиліття ми обговорюємо гібридні загрози, до яких можна віднести цілі комплекси агресивних дій однієї держави проти іншої, що формально не пов'язані з оголошенням війни чи навіть згортанням дипломатичних відносин. Після окупації Росією українського Криму в 2014 році стало очевидним, що використання гібридних інструментів є вагомим елементом державної політики РФ. Після 24 лютого 2022 року мова має вже йти про комплекс новітніх загроз, які Кремль активно використовує для впливу на країни Європи та Північної Америки.

Пропонуємо розглянути низку гібридних (новітніх) викликів, що були зреалізовані у переддень та під час широкомасштабного вторгнення Росії в Україну та визначили подальшу долю Білорусі у геополітичному рівнянні на пострадянському просторі, який з 24 лютого 2022 року перетворився на арену збройного російсько-українського протистояння, що стало найбільшою війною у XXI столітті.

Названі попередньо виклики об'єднує декілька факторів:

- Приналежність до категорії гібридних/новітніх викликів, безпосередньо пов'язаних з агресивним впливом РФ на Балто-Чорноморський регіон;
- Перебування у центрі проблеми людини або людей, доля яких викликає суттєві переживання та почуття емпатії;
- Активне інформаційне висвітлення представниками білоруських пропагандистських медіа та російських рупорів пропаганди;
- Наявність «подвійного дна» проблеми, що спричиняло какофонію оцінок у експертному середовищі та медіа прикордонних з Білоруссю

країн, чим розмивало її суверенітет та послаблювало сприйняття Білорусі як суверенної держави.

Першою «ластівкою» стала скандальна справа громадян Білорусі Олександра Федута та Григора Костусьова, громадянина США та Білорусі Юрія Зенковича, яких затримали у квітні 2021 року. Їм інкримінували змову з метою державного перевороту, який передбачав, зокрема, нейтралізацію Олександра Лукашенка та зміну влади у Білорусі. Зенкович та Федута були затримані співробітниками КДБ РБ за допомогою їх колег з ФСБ у Москві у квітні 2021 року, і вже у вересні того ж року їх було засуджено до значних термінів позбавлення волі. У такий спосіб Лукашенко та його силовики продемонстрували своїм політичним опонентам готовність до репресивних заходів.

Буквально наступного місяця після «справи змовників» сталося примусове приземлення 24 травня 2021 року рейсу авіакомпанії RyanAir, який здійснювався з Афін до Вільнюса. Метою примусової посадки літака було затримання опозиційно налаштованого до Лукашенка журналіста, одного з редакторів телеграм-каналу NEXTA Романа Протасевича та його подруги Софії Сапегі, дотичної до телеграм-каналу «Черная книга Беларуси» [5]. Дозволимо собі припущення, що російські спеціальні служби, які ініціювали цей крок, у такий спосіб намагалися відіграти ситуацію з «вагнерівцями» у серпні 2020 року, коли три десятки бійців приватної військової компанії з РФ були затримані у Мінську. Вони ледь не стали жертвами операції українських спецслужб. Протасевич згодом пішов на співпрацю з слідством, був засуджений до 8 років та помилуваний Лукашенком. Сапегу (громадянку РФ, яка продовжувала перебувати за ґратами, на відміну від свого подільника) було звільнено за сприяння губернатора російського Приморського краю Олега Кожемяка. Молоді люди не стали заручниками режиму Лукашенка, проте Протасевич назавжди втратив імідж функціонера опозиційних сил.

Затримання Протасевича правило свідченням не лише готовності Лукашенка порушувати норми міжнародного права заради досягнення ним особисто тактичних політичних цілей. Ці репресивні заходи продемонстрували відновлення «бойового братерства» російських та білоруських спеціальних служб.

Такі загрози, як штучна міграційна криза, відповідно, є наслідком спроби режиму Лукашенка вплинути на сусідні країни шляхом організації маршрутів нелегальної міграції, внаслідок чого такі країни, як

Польща та Литва, зіткнулися з низкою проблем, наприклад, в економічному вимірі, згідно з яким Польща витратила 1,6 мільярда польських злотих[6], Литва була так само змушена збільшити витрати на підтримання безпеки власного державного кордону. Значні кошти також були витрачені на матеріально-технічне забезпечення прикордонних служб, військ, облаштування таборів для біженців, додаткову зарплату співробітникам та оперативну діяльність служб. Крім того, в регіоні сильно похитнулася довіра до представників держави та політиків країни.

Природна міграція виглядала швидше зовнішньополітичною кризою, ніж регіональною чи внутрішньою, але з далекосяжними наслідками. Прикладом, звичайно, є масовий відхід білорусів, які не підтримують режим Лукашенка, а це приблизно понад 170 тисяч осіб (при 8 млн населення Білорусі [7]). Відповідно, це створювало такі загрози, як внутрішні конфлікти між місцевими жителями та емігрантами, а також посприяло спецслужбам РБ створювати та розширювати агентурну мережу в країнах Європи.

Процес накопичення мігрантів у прикордонній смузі, між іншим, підважував образ Білорусі як держави, де панує громадський порядок, заборонені несанкціоновані масові заходи (ця ситуація виглядала особливо дивною після масових протестів 2020 року), а поведінка вихідців з Північної Африки та Близького Сходу продемонструвала, що вони були лише інструментом політичної гри. Цю гру розігрував Владімір Путін з метою створення димової завіси для прикриття підготовки до широкомасштабного вторгнення російських військ в Україну. На жаль, більшість політиків ЄС не зуміли розгледіти фігуру Путіна за Лукашенком, який виступав у ролі основного публічного оператора міграційної кризи. У поєднанні зі справою Протасевича вона повністю знищила залишки довіри Заходу до Лукашенка, для якого залишився єдиний шлях — рухатися у кільватері політики Кремля.

25 березня 2023 року Владімір Путін оголосив про розміщення на території Білорусі тактичної ядерної зброї (ТЯЗ) «на прохання Олександра Лукашенка». Останній оперативно включився до інформаційної гри, підтвердивши слова Путіна та наголосивши, що керувати тактичною ядерною зброєю на території Білорусі вони будуть удвох [8]. Щоправда, це лише ілюзії Лукашенка: рішення про розміщення ТЯЗ на території РБ стало асиметричною реакцією Путіна на видачу Міжнародним кримінальним судом ордеру на його арешт. Президент РФ оперативно підняв ставки, запустивши інформаційну кампанію про розміщення

ядерної зброї на «білоруському балконі». При цьому варто відзначити, що інформацію про розміщення у Білорусі російської ТЯЗ підтвердив сам-один керівник ГУР МО України Кирило Буданов [9].

Заколот Євгенія Пригожина [10], його оперативна нейтралізація мали б інший сценарій, якби не допомога Кремлю з боку Олександра Лукашенка. Той зіграв роль іноземного президента, який гарантує «вагнерівцям» безпеку та можливість опинитися на території Білорусі. Щоправда, подальший розвиток подій — загибель Пригожина та розпорошення «вагнерівців», яких показово перекинули на територію Білорусі та розмістили біля селища Ціль — засвідчив марність обіцянок Лукашенка та його нездатність впливати на ситуацію як всередині Білорусі, так і в регіоні назагал. Відтак модель суперпрезидентської республіки, побудована в Білорусі, є вже не надто ефективною.

Висновки

«Білоруський балкон» залишається вагомим фактором європейської безпеки, він перетворився на об'єкт особливої уваги з боку провідних світових акторів після широкомасштабного вторгнення РФ в Україну. Хоча Білорусь не бере безпосередньої участі у війні проти України, вона стала співагресором, — відповідно, її доля значною мірою буде залежати від обставин завершення російсько-української війни.

Перетворення Білорусі на осередок проведення різноманітних операцій на засадах «активних заходів» суттєво підриває суверенітет країни, посилює загрозу її поглинання Росією. Білорусь фактично перетворилася на плацдарм з відпрацювання різноманітних технологій впливу Росії. Відтак «білоруський балкон» потребує консолідованих зусиль з боку Литви, Польщі, України, діалогу з представниками білоруських демократичних сил та напрацювання алгоритмів зі здійснення впливу на населення Білорусі. Зокрема, потребує ефективної протидії просування ідеології «руського мира», заходи із формування Союзної держави та спроби поглинання Білорусі Росією. Особливістю протидії має стати не лише піднесення суб'єктності Білорусі, але і розширення наративу на Балто-Чорноморський регіон як осередок опору імперським прагненням Росії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Класковский А. Москва просто так «белорусский балкон» не отдаст. Belsat. URL: <https://belsat.eu/ru/news/26-10-2023-moskva-prosto-tak-belorusskij-balkon-ne-otdast> (дата доступу: 12.10.2023)
2. Orzelska A. Bezpiecze stwo Europy rodkowo-Wschodniej w perspektywie adu globalnego ze szczeg lnym uwzgl dnieniem roli Polski. URL: https://isppan.waw.pl/wp-content/uploads/2017/03/agnieszka_orzelska_art1.pdf (дата доступу: 12.10.2023).
3. Тищенко К. На військовому аеродромі, який Білорусь віддала РФ, побільшало техніки — ЗМІ. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/07/8/7357064/> (дата доступу: 12.10.2023).
4. Топовые нарративы беларусской госпропаганды в 2022. Итоги года с Media IQ. Press-club Belarus. URL: <https://press-club.pro/dosved/topovye-narrativy-belarusskoj-gospropagandy-v-2022-itogi-goda-s-media-iq> (дата доступу: 12.10.2023)
5. Затримання Романа Протасевича в Мінську: усі подробиці. Слово і Діло. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/05/24/stattja/svit/zatrymannya-romana-protasevycha-minsku-usi-podrobyczi> (дата доступу: 12.10.2023)
6. 1,6 miliarda z otych. Tyle zap acili my za zapor na granicy z Bia orusi . Money.pl. URL: <https://www.money.pl/gospodarka/1-6-miliarda-zlotych-tyle-zaplacilismy-za-mur-na-granicy-z-bialorusia-6785859865143872a.html> (дата доступу: 12.10.2023)
7. Мінус Баранавічы: эксперты падлічылі, колькі беларусаў з ехала ў ЕС за два гады. euroradio.fm. URL: <https://euroradio.fm/minus-baranavichy-eksperty-padlichyli-kolki-belarusau-zekhala-u-es-za-dva-gady> (дата доступу: 12.10.2023)
8. Курс на тоталитаризм и ядерный шантаж. В чем смысл обращения Лукашенко. URL: <https://belsat.eu/ru/news/31-03-2023-kurs-na-totalitarizm-i-yadernyj-shantazh-v-chem-smysl-obrashheniya-lukashenko/> (дата доступу: 12.10.2023)
9. Буданов: Білорусь не готова застосовувати ядерну зброю, але тренується. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2023/08/31/7417940/> (дата доступу: 12.10.2023)
10. «Бунт» Пригожина і його наслідки для Путіна. Яку гру задумав Лукашенко і навіщо йому ПВК «Вагнер». URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/pryhozhyn-bunt-putin-pvk-vahner-lukashenko-zahroza/32476636.html> (дата доступу: 12.10.2023)

REFERENCES

1. Klaskovsky A. Moscow will not give up the “Belarusian balcony” just like that. Belsat. Retrieved October 10, 2023 from <https://belsat.eu/ru/news/26-10-2023-moskva-prosto-tak-belorusskij-balkon-ne-otdast>
2. Orzelska A. Bezpiecze stwo Europy rodkowo-Wschodniej w perspektiwie ad globalnego ze e n m po etn m roli Polski. Retrieved October 10, 2023 from https://isppan.waw.pl/wp-content/uploads/2017/03/agnieszka_orzelska_art1.pdf
3. Tyshchenko K. At the military airfield, which Belarus gave to the Russian Federation, the equipment — mass media — increased. Retrieved October 10, 2023 from <https://www.pravda.com.ua/news/2022/07/8/7357064/>
4. Top narratives of Belarusian state propaganda in 2022. Results of the year with Media IQ. Press-club Belarus. Retrieved October 10, 2023 from <https://press-club.pro/dosved/topovye-narrativy-belarusskoy-gospropagandy-v-2022-itogi-goda-s-media-iq>
5. Detention of Roman Protasevich in Minsk: all the details. Word and Deed. Retrieved October 10, 2023 from <https://www.slovoidilo.ua/2021/05/24/stattja/svit/zatrymannya-romana-protasevycha-minsku-usi-podrobyczy>
6. 1.6 billion zlotys. This is how we paid for the barrier on the border with Bia orusia. Money.pl. Retrieved October 10, 2023 from <https://www.money.pl/gospodarka/1-6-miliarda-zlotych-tyle-zaplacilismy-za-mur-na-granicy-z-bialorusia-6785859865143872a.html>
7. Minus Baranavichy: experts calculated how many Belarusians left for the EU in two years. euroradio.fm. Retrieved October 10, 2023 from <https://euroradio.fm/minus-baranavichy-eksperty-padlichyli-kolki-belarusau-zekhala-u-es-za-dva-gady>
8. Course on totalitarianism and nuclear blackmail. What is the meaning of Lukashenko’s appeal. Retrieved October 10, 2023 from <https://belsat.eu/ru/news/31-03-2023-kurs-na-totalitarizm-i-yadernyj-shantazh-v-chem-smysl-obrashheniya-lukashenko/>
9. Budanov: Belarus is not ready to use nuclear weapons, but it is training. Retrieved October 10, 2023 from <https://www.pravda.com.ua/news/2023/08/31/7417940/>
10. Prigozhin’s “rebellion” and its consequences for Putin. What kind of game did Lukashenko have in mind and why does he need PMK “Wagner”. Retrieved October 10, 2023 from <https://www.radiosvoboda.org/a/pryhozhyn-bunt-putin-pvk-vahner-lukashenko-zahroza/32476636.html>